

**TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

**ORGANIZÁCIE OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI
V DEMOKRATICKOM ŠTÁTE
BAKALÁRSKA PRÁCA**

ANGELA SOBOLČIAKOVÁ

2008

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
Katedra Teórie práva

ORGANIZÁCIE OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI
V DEMOKRATICKOM ŠTÁTE
BAKALÁRSKA PRÁCA

ANGELA SOBOLČIAKOVÁ

Vedúci bakalárskej práce: doc. JUDr. Radoslav Procházka, PhD

5. 3. 2008

Abstrakt

Práca hovorí o vzťahu štátu k neziskovým, neštátnym, verejnoprospešným, dobrovoľníckym, občianskym organizáciám. Snažili sme sa ich vzťah popísať v čo najviac objektívnom a všeobecnom duchu, z pohľadu teórie práva.

Na úvod si kladieme za cieľ vybrať najlepší pojem pre organizácie tretieho, občianskeho sektora. Od pojmu sa potom odvíjajú ďalšie kapitoly, v ktorých sa postupne venujeme jednotlivým druhom, znakom, klasifikáciám a postaveniu v právnom poriadku demokratického štátu.

Môžeme povedať, že práca má tri roviny alebo pohľady na vzájomné pôsobenie štátu a organizácií občianskej spoločnosti. Hľadáme na ne z pohľadu všeobecne teoretickej roviny, z pohľadu situácie v Slovenskej republike a zaradili sme do nej i pár návrhov do budúcnosti...

Kľúčové slová

Organizácie občianskej spoločnosti, občianska spoločnosť, tretí sektor, nezisková organizácia, mimovládna organizácia, neziskový sektor, dobrovoľnícky sektor, sektor občianskej spoločnosti, verejnoprospešné organizácie, mimovládne neziskové organizácie, medzisektorová spolupráca, verejná prospešnosť, všeobecná prospešnosť, vzájomná prospešnosť, občianske združenie, nadácia, nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby, organizácie s medzinárodným prvkom, neinvestičné fondy.

Predhovor

Názov mojej bakalárskej práce znie: organizácie občianskej spoločnosti v demokratickom štáte. Dlho som uvažovala, prečo by táto práca mala vzniknúť. Prvotný podnet prišiel, keď sme na školení občianskeho združenia Strom života rozoberali pohľad na tretí sektor. Inštruktor sa nám snažil stručne popísať, kam patrí naše občianske združenie, a aký je rozdiel medzi tretím sektorom a podnikateľským. Bolo to v prvom ročníku môjho štúdia na Právnickej fakulte v Trnave. Moja predstava o rozdieloch medzi nimi a celom delení našej spoločnosti práve na tri sektory (o ktorých sme sa učili už na strednej škole) bola len hmľistá. Odvtedy som sa aktívne začala zaujímať o všetko, čo malo súvis s tretím sektorom. Vzhľadom na to, že už šesť rokov som členkou vyššie spomínaného občianskeho združenia, táto problematika mi neustále víta v hlave.

Napísať prácu na tému organizácie občianskej spoločnosti v demokratickom štáte som uvítala ako možnosť, spoznať hlbšie teóriu vzniku a fungovania organizácií tretieho sektora na Slovensku a aj v iných štátoch.

Zaumienila som si napísať prácu jednoducho zrozumiteľným štýlom. Je určená nielen právne vzdelaným ľuďom, ale každému kto má záujem spoznávať oblasť občianskej spoločnosti. Chcela by som poukázať na rôznorodosť používania pojmov v literatúre. Aké je zložité sa z nich „vymotať“. Ako nie sú mnohé z nich zadefinované, iba sa používajú. Ako je pre vládu v každom štáte dôležité, aby dbala o tento vzťah. Napríklad, vezmeme si finančný potenciál občianskeho sektora.

Snaha o rozpracovanie teórie a postavenia organizácií v demokratickom štáte nie je snahou márnou. Podľa môjho názoru je dôležité aby sme spoznali a zadefinovali miesto organizácií tretieho sektora v demokratickom štáte. Ide síce o teóriu, ale poznaním teórie sa priblížime bližšie k praxi. Faktom je, že v Slovenskej republike sa prax rozvíja. Na druhej strane nie je jednotná, pretože ani teória nie je jednotná.

Obsah

1. Úvod	6
2. Vymedzenie pojmu.....	8
2.1 Neštátna (mimovládna) organizácia	9
2.2 Nezisková organizácia	11
2.3 Iné používané pojmy	13
2.4 Pojem používaný v práci	15
3. Znaký a druhy neziskových organizácií	16
4. Sektorové delenie spoločnosti	22
4.1 Medzisektorová spolupráca	25
4.2 Vzťahy štátu a organizácií občianskej spoločnosti.....	25
4.3 Konkrétne o vzťahoch štátu a organizácií občianskej spoločnosti.....	30
5. Právny poriadok a organizácie občianskej spoločnosti	33
6. Občianská spoločnosť	36
7. Klasifikácia organizácií občianskej spoločnosti.....	39
8. Záver	42
Referencie	44

1. Úvod

„Ľudia sa chcú učiť nové veci, cítiť, že priniesli nejaký príspevok – že robia záslužnú prácu.

Je málo ľudí, ktorých motivujú len peniaze.

Ľudia chcú mať pocit, že to čo robia, ovplyvní svet. “

(Hesselbein F., riaditeľ P.F. Drucker Foundation, neziskovej organizácie sídliacej v Spojených štátoch amerických, ktorej cieľom je rozmach občianskej spoločnosti, prostredníctvom hľadania a vzdelávania ľudí)

Moju bakalársku prácu som sa rozhodla začať rovnakým citátom, akým sa začína publikácia (Filadelfiová, Dluhá, Marček, Košičiarová, 2004). Výrok Hesselbeina F. poukazuje na tretí sektor z uhlu pohľadu, akým hľadím naň i ja.

Človek je súčasťou štátu, ktorého je občanom. Je súčasťou rodiny, do ktorej sa narodí, a zároveň i súčasťou celej ľudskej spoločnosti. Ide tu o jednoduchý a základný vzťah, ktorý každodenne žijeme. Ako súčasť štátu, ohraničeného štátnymi hranicami, a aj ako súčasť globálnej spoločnosti. V spoločnosti existujú rôzne organizácie napomáhajúce jej členom lepšie žiť. Rozlišujeme organizácie, ktoré riadi a organizuje štát a organizácie, ktoré si zakladajú ľudia a štát nemá moc v ich riadení a organizovaní. Navonok sa zdá, že ide o maximálne odlišné inštitúty. Pri lepšom spoznaní vzťahov štátu a občianskej spoločnosti nakoniec musíme nevyhnutne prísť k záveru, že existuje ich vzájomný vzťah.

Vzťah v tejto práci nebude chápaný iba ako akési väzby vznikajúce medzi organizáciami pôsobiacimi v štátoch. Vzťah znamená aj aké miesto im zákony štátu určia, aké podmienky musia spĺňať pri ich vzniku, spôsoby financovania zo strany štátu a podobne. Možností väzieb štátu a organizácií občianskej spoločnosti je naozaj veľa. Dúfame, že aspoň tie najdôležitejšie sa nám podarí v práci bližšie rozobrať.

Pri písaní práce budem používať doteraz nadobudnuté poznatky, či už z činnosti a školení občianskeho združenia Strom Života, z informácií poskytovaných médiami ale aj z mnohých knižných publikácií. Hlavným prameňom budú knihy, ktoré som si nazvala „alfou a omegou” slovenskej odbornej literatúry venujúcej sa organizáciám občianskej spoločnosti. Sú to (Ondrušek a kol., 2000, 2003). Autori neskorších publikácií sa často odvolávajú na tieto *Čítanky pre neziskové organizácie*.

Aby sme mohli čo najlepšie predstaviť danú tému, zvolili sme si možno trochu modernejší štýl písania. Každá kapitola bude sa bude začínať krátkym úvodom, ktorý nás vovedie do témy. Potom sa budeme snažiť čo najjednoduchšie rozpracovať danú problematiku. V texte sa budeme môcť stretnúť i s textom v rámčekoch. Tento prístup som si zvolila z viacerých dôvodov. Myslím si, že takýmto spôsobom sa stanú stránky tejto práce zaujímavejšie a prehľadnejšie. Čo je dôležité, budú lepšie dokresľovať hlavný text. Pre pochopenie práce nie je nevyhnutné čítať i text v rámčekoch, ale je to prospešné k lepšiemu priblíženiu súvislostí.

V práci sa budeme snažiť venovať histórii, používať právne definície a vysvetľovať ich, klásť si otázky a snažiť sa na ne dostatočne odpovedať, poukázať i na možné návrhy do budúcnosti.

Organizáciám občianskej spoločnosti v demokratickom štáte sa venujeme z troch rôznych pohľadov. Prvý bude najčastejšie využívaný, ide o pohľad na právnu teóriu, druhý sa zameria na situáciu na Slovensku, bude nadväzovať na prvý pohľad. Nakoniec neopomenieme ani návrhy na vylepšenie, ktoré budú zase súvisieť so situáciou na Slovensku i so všeobecnou teóriou.

Túto prácu som napísala pre ľudí, ktorí sa chcú učiť nové veci, chcú cítiť, že robia niečo prospešné. Pre tých čo si prácou pre tretí, občiansky sektor nalomia svoje zdravie a obetujú jej svoj čas i pohodlie, aby aspoň o milimeter posunuli náš svet k lepšiemu.

2. Vymedzenie pojmu

Prvá kapitola bude venovaná vymedzeniu pomenovaní neziskových organizácií, ktorým sa venuje táto práca. V dostupnej literatúre sa môžeme stretnúť s rôznymi pojmami, v závislosti od odboru, ktorému sa autor venuje. Ak čítame o právnom postavení neziskových organizácií nájdeme pojem neštátne organizácie, neziskové organizácie sa používa vo finančnom práve a pojem „mimovládny“ sa často používa v hovorovej reči. Pod aký pojem sa zaraďujú občianske združenia, nadácie, neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby sa budeme snažiť zodpovedať v čo najširšom a zároveň najjasnejšom svetle právnej teórie. Hlavne sa budeme opierať o dôvodové správy k zákonom o týchto organizáciách. Zistíme na akých základoch ich spoločné označenie stojí. A dúfame, že nájdeme dostatočne všeobecný a presný pojem.

Najzákladnejšie pojmy sú:

1. *Neštátna (mimovládna) organizácia* - nazýva sa skráteno mimovládna organizácia (ďalej MVO) alebo non-governmental organization (ďalej NGO).
2. *Nezisková organizácia*¹
3. *iné pojmy - mimovládna nezisková organizácia, verejnoprospešná organizácia*

Všimnime si, že každý pojem hovorí o jednom z charakteristických znakov organizácií, ktoré chce zastrešiť. Vždy ide o iný znak. Tiež ide o väčší počet organizácií, ktoré chce pomenovať s rôznym cieľom a predmetom činnosti. Otázka výberu správneho pojmu je preto dôležitá a nie je jednoduchá.

Je dôležité poznamenať, že na Slovensku žiaden s týchto pojmov nemá legálnu definíciu. Budeme sa teda zaoberať „extra-legálnymi pojmami“² (Marček, 2006, s. 31). To však neznamená, že sa v právnej praxi s nimi nestretneme.

¹ Nemáme na mysli osobitný zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich verejnoprospešné služby. Ide o dva inštitúty navzájom nesúvisiace.

2.1 Neštátna (mimovládna) organizácia

Neštátna (mimovládna) organizácia je organizácia založená súkromnými osobami alebo organizáciami na základe zákonov. Osoby zakladajúce MVO nespolupracujú a nereprezentujú žiadnu štátnu moc. V prípade ak by boli založené úplne alebo len z časti predstaviteľom štátnej moci, zachovávajú si svoj mimovládny status dovtedy, kým nebude predstaviteľ štátnej moci ich členom.

Pojem MVO siaha historicky do polovice 19. storočia. Do obdobia boja proti otroctvu a do boja za volebné právo žien. Do povedomia sa pojem mimovládna organizácia dostal až so vznikom Spoločnosti národov v roku 1945. V článku 10 Charty OSN sa spomína poradný hlas organizácií, ktoré nie sú vládne a ani nie sú členským štátom.

V 20. storočí začal počet mimovládnych organizácií narastať. Vznikalo stále viac problémov, ktoré boli spoločné pre viaceré národy. Začalo sa obdobie globalizácie a vytvárajú sa medzinárodné mimovládne organizácie (INGO - international NGO). Ich definícia sa prvý krát nachádzala v rezolúcii 288 Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru, roku 1950.

V Európe v roku 1986 bola prijatá Dohoda o uznávaní právnej subjektivity Medzinárodných mimovládnych organizácií. Boli tak prijaté základné princípy fungovania a existencie mimovládnych organizácií. Základnou normou fungovania mimovládnych organizácií, je právo slobody združovania. Toto právo je obsiahnuté v článku 11 Európskeho dohovoru o ľudských právach. A aj vo všetkých Ústavách demokratických a právnych štátov.

Ďalšia možné synonymá k pojmu neštátna (mimovládne organizácie). Opäť rôzne svojim obsahom. Napríklad:

Dobrovoľnícky sektor,

Nezávislý sektor,

Tretí sektor,

² Napríklad, mimovládna organizácia je pojem, ktorý žiaden zákon v slovenskom právnom poriadku nedefinuje, čo môže priniesť mnohé nejasnosti.

Sektor občianskych organizácií,
 Občianska spoločnosť,
 Organizácie občianskej spoločnosti,
 Súkromná dobrovoľnícka organizácia,
 Svojpomocná organizácia.

Aby sme boli presný nemožno zabudnúť aj na medzinárodne používané skratky a ich preklady. S jednou a asi najpoužívanejšou skratkou NGO sme sa už stretli v predošlom texte.

Skratka	Slovné spojenie	Preklad	Poznámka
NGO	non-governmental organization	neštátna organizácia	
PVO	private voluntary organization	súkromná dobrovoľnícka / dobrovoľná organizácia	Môžeme sa s ňou stretnúť v americkej literatúre
VSO	voluntary support organization	dobrovoľníctvo podporujúca organizácia	
CSO	civil society organization	organizácie občianskej spoločnosti	Najvšeobecnejšie označenie organizácií tretieho sektora

Zo skratky NGO sa vytvorili zaujímavé skratky (akronym - pomenovania utvorené zo začiatkových hlások), ktoré bližšie špecifikujú určitú skupinu mimovládnych organizácií.

INGO	international NGO	medzinárodná mimovládna organizácia
ENGO	environmental NGO	organizácia zaoberajúca sa

		životným prostredím
QUANGO	quasi-autonomous NGO	akoby verejné privátne organizácie
GONGO	government-operated NGO	vládou organizované mimovládne organizácia
TANGO	technical assistance NGO	organizácia orientujúca sa na technickú podporu

QUANGO a GONGO sú skratky, ktoré chcú vtipne poukázať na organizácie, ktoré sa síce môžu zaregistrovať ako neziskové ale nespĺňajú všetky znaky neziskových organizácií.

Pohľad na Slovenskú republiku

Používanie pojmu neštátne (mimovládne) organizácie je v Slovenskej republike (ďalej v SR) zaužívané. Nemožno si pod nimi predstaviť organizácie, ktoré akoby „nemali nič spoločné so štátom (vládou)“. Ide o veľký omyl a práve táto práca chce poukázať na vzťahy, ktoré sú medzi štátom a neziskovou organizáciou. Myslíme, že by bolo nesprávne už od začiatku práce používať pojem, ktorý nie je pravdivý. Organizácie patriace do tretieho sektora nie sú neštátne, preto že by nepatrili do sféry vplyvu zákonodarcov, práve naopak. Hovoríme o ich neštátnom (mimovládnom) charaktere, aby sme ich oddelili od štátnych orgánov a organizácií, aby sme ich viac priblížili k občanom a tak vyhovel ich potrebám.

2.2 Nezisková organizácia

Nezisková organizácia (ďalej NPO) je organizácia založená na základe práva a jej prvotným cieľom je podporovať alebo aktívne rozvíjať súkromné alebo spoločenské záujmy, bez účelu získania obchodného alebo peňažného zisku. Neziskové organizácie združujú rôzne záujmy ľudí, venujú sa napríklad oblasti ľudských práv, ochrany prírody, vzdelávania, umenia, sociálnej starostlivosti, zdravotnej prevencii, náboženstvu, športu a mnohým iným oblastiam.

Bežne sa môžeme stretnúť so skratkami pre neziskové organizácie:

NPO	Non-profit organization	Neziskové organizácie
NFPO	Non-for-profit organization	Organizácie nefungujúce pre zisk

Pojem nezisková organizácia poukazuje na jej *neziskovosť*. NPO potrebujú k svojmu fungovaniu nemalé finančné prostriedky. Prijímajú peňažné dary a aj iné hodnoty z rôznych zdrojov. Majú príjem a vytvárajú svojou činnosťou zisk. Ale neziskovosť sa odzrkadľuje v prerozdeľovaní zisku. Všetky prostriedky z akýchkoľvek zdrojov musia investovať do organizácie. Napríklad: zaplatiť svojich zamestnancov, vložiť ich do svojich projektov alebo budovy v ktorej sídli. Použitie peňažných prostriedkov je viazané na obmedzenia, kam sa nemôžu investovať.

Neziskové organizácie môžu mať aj rôzne daňové výhody, dokonca až oslobodenia od platenia daní a povinnosti predkladať daňové priznanie.

Pohľad na Slovenskú republiku

Podľa (Ondrušek a kol., 2006, s. 14) je práve pojem neziskové organizácie najpresnejší, prikláňa sa k anglickej skratke non-for-profit organization (NFPO). Organizácie, ktoré charakterizuje sa neodlišujú len tým, že sú neštátne subjekty, ale aj že ich „zisk je určený na plnenie ich misie a rozvoj organizácie, teda pre ciele verejného prospechu a (na rozdiel od ziskových subjektov) nie na ďalšie investovanie alebo obohatenie sa členov organizácie“ (Ondrušek a kol., 2006, s. 14). Ak opomenieme ustálenosť používania pojmu nezisková organizácia, pre organizácie tretieho sektora³, nejde o právne jasný a jednoznačný pojem. Neziskovosť vykazujú aj iné subjekty v štáte. Tieto subjekty sú najčastejšie vo vlastníctve štátu, samosprávy alebo súkromných osôb. Dokonca sú zriadené ako neziskové alebo služby, ktoré ponúkajú nie sú dostatočne výnosné.⁴ Neziskovosť nie je opäť ten správny pojem, ktorým by sa dali presne pomenovať jedine organizácie tretieho sektora.

³ Čo je tretí sektor, pozri kapitolu 4

⁴ Napríklad Obchodný zákonník, zákon číslo 513/1991Zb. dovoľuje v par.56 ods.1 založiť spoločnosť s ručením obmedzeným a akciovú spoločnosť aj za iným účelom ako je podnikanie, ak to osobitný zákon nezakazuje. Ide o obchodné spoločnosti, ktoré môžu pôsobiť v oblasti verejnoprospešných služieb a zisk si nerozdeľujú spoločníci ale ho investujú do ďalšieho rozvoja spoločnosti a služieb, ktoré poskytujú.

2.3 Iné používané pojmy

Mimovládne neziskové organizácie je spojenie pojmov z predchádzajúceho textu, do jedného pojmu. S takýmto označením sa môžeme stretnúť v Čítanke pre neziskové organizácie. Na jednej strane ide o bližšie špecifikovanie charakteru organizácií. Použitím hneď dvoch charakteristických znakov organizácii patriacich do tretieho sektora. Na strane druhej argumenty z predošlého textu, platia aj pri tomto spojenom slovnom spojení. .

Verejnoprospešné organizácie sú organizácie, ktoré sú založené za účelom poskytovania verejného prospechu. Rovnako môžeme povedať, že ich poslaním je naplňať nejaký všeobecnoprospešný (pre širokú verejnosť) alebo vzájomnoprospešný účel (pre istú skupinu).

Je jasné, že hovoríme o organizáciách, ktoré vznikli s nejakým cieľom. Môžeme si ich cieľ teda bližšie špecifikovať ako: verejnoprospešný alebo všeobecnoprospešný alebo vzájomnoprospešný.⁵

Aby sme si mohli predstaviť, aké organizácie sem zaraďujeme, je nevyhnutné zadať pojem verejnoprospešnosť. Verejnoprospešnosť je pojem, ktorý nie je jednotne z hľadiska medzinárodného práva zadefinovaný. Vyvíja sa postupne v praxi jednotlivých štátov. Existujú mnohé prístupy snažiace sa o zadefinovanie verejnoprospešnosti. Napríklad v zákonoch sú vymenované konkrétne účely slúžiace verejnému blahu. Ak aktivita organizácie vymedzená v štatúte organizácie spĺňa účel daný zákonom má verejnoprospešný účel. Mnohé krajiny používajú vo svojich zákonoch na definovanie verejnoprospešnosti všeobecné slovné spojenie – akékoľvek aktivity, zamerané na podporu verejného dobra. Zákony nekladú v tomto prípade hranice akýmkoľvek aktivitám smerujúcim k verejnej prospešnosti.

⁵ Je potrebné uviesť si ich význam, k tomu nám posluží ich porovnanie so svojimi opozitami. Opozitom verejnoprospešný, všeobecne prospešný – je súkromnoprospešný, individuálne prospešný. V tejto kapitole chceme poukázať na prospech verejnosti a nie na prospech jednotlivca alebo prospech vytváraný len pre uspokojenie svojich súkromných potrieb, prípadne potrieb členov organizácie (členské organizácie).

Pohľad na Slovenskú republiku

Napríklad v slovenskom právnom poriadku sa definícia verejnoprospešnosti nenachádza. Riešená je demonštratívnym výpočtom v niektorých zákonoch.⁶

Zákon 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich

všeobecne prospešné služby hovorí v par. 2 ods. 2:

Všeobecne prospešné služby sú najmä

- a) poskytovanie zdravotnej starostlivosti,
- b) poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárna starostlivosť,
- c) tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt,
- d) ochrana ľudských práv a základných slobôd,
- e) vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry,
- f) výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby,
- g) tvorba a ochrana životného prostredia a ochrana zdravia obyvateľstva,
- h) služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti,
- i) zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu.

Pojem verejnoprospešnosť a aj pojem verejnoprospešné organizácie je v dnešnej dobe často používaný a veľmi moderný. Málokto vie, čo presne znamená. Chýbajú nám normy, ktoré by odstránili stav právnej neistoty a určili akým smerom sa majú všetky verejnoprospešné organizácie vo svojich cieľoch uberať.

Demonštratívny výpočet konkrétnych verejnoprospešných služieb dáva otvorený priestor pre vytváranie nových služieb, čo nie je v neprospech. Umožňuje tým aj zneužívanie a svojvôľu zakladateľov rôznych neziskových organizácií.

V SR neexistuje ani právna úprava, ktorá by rozlišovala organizácie konajúce vo verejnom záujme od tých, ktoré konajú len pre vzájomný prospech členov.

Ako príklad by nám mohol slúžiť pripravovaný Občiansky zákonník v Českej republike (Marček, 2006), ktorý by mal definovať verejnú prospešnosť. Verejne prospešnou je právnická osoba, ktorá sleduje dosiahnutie všeobecného blaha ako

⁶ Zákon 34/2002 Z.z. o nadáciách, zákon 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich verejnoprospešné služby a zákon 147/1997 Z.z. o neinvestičných fondoch.

verejne prospešný cieľ, poskytuje verejnosti všeobecne prospešnú službu za vopred stanovených podmienok a za rovnakých podmienok pre všetkých užívateľov alebo príjemcov podpory a prevažne používa dosiahnutý zisk na verejne prospešnú službu.

2.4 Pojem používaný v práci

Na záver si dovoľíme určiť pojem, ktorý by sme chceli v nasledujúcom texte práce používať. Bližšie sme sa zaoberali pojmami neštátne, neziskové, mimovládne neziskové a verejnoprospešné organizácie. Sú to pojmy, ktorými sa označujú všetky organizácie patriace do tretieho sektora alebo inak povedané organizácie patriace do občianskej spoločnosti. Rozhodli sme sa namiesto bežne používaných pojmov, uvedených v tejto kapitole využiť pojem *organizácie občianskej spoločnosti* (ďalej OOS). Hoci nie je bežne zaužívaný. Dôvodom je neustály vývoj právneho i teoretického poznávania tretieho sektora.

Pojmy neštátne, neziskové, verejnoprospešné definujú jeden zo znakov OOS. Dnes sú už prekonané a rovnako charakterizujú aj niektoré štátom zakladané orgány a organizácie, čiže je ťažšie ich rozpoznať. Pojem organizácie občianskej spoločnosti jednoznačne poukazuje na organizácie, ktoré sú predmetom tejto práce.

A v neposlednom rade, dôvodom pre pojem OOS je i jeho filantropický⁷ charakter. Poukazuje na úžitok pre občanov, čo je hlavným cieľom všetkých OOS.

⁷ Filantropia – ľudomilnosť, dobročinnosť, pomoc sociálne slabým.

3. Znaký a druhy neziskových organizácií

Od vymedzenia pojmu, ktorý budeme používať v tejto práci, prejdeme k samotným organizáciám. Vymenujeme si charakteristické znaky organizácií občianskej spoločnosti. Tieto znaky sú veľmi podstatné k pochopenie zmyslu existencie OOS. Zároveň poukazujú aj na to, prečo treba robiť rozdiel medzi organizáciami vytváranými štátom a jeho orgánmi, na druhej strane OOS . Prečo ich nemôžeme priradiť medzi organizácie, ktoré zriaďuje štát, aby plnili potreby občanov.

Charakteristickými znakmi OOS sú:

- a. sú to právnické osoby, ktoré sú formalizované*
- b. garantom ich vzniku je právo slobodne sa združovať*
- c. ich cieľom nie je vyvárať zisk, ktorý by sa mal prerozdeľovať medzi majiteľov*
- d. majú súkromný a samosprávny charakter*
- e. pracujú v nich prevažne dobrovoľníci*
- f. ich existencia je závislá na príspevkoch, daroch a grantoch*
- g. nepatria sem cirkvi a ani náboženské spoločnosti*
- h. nepatria sem politické strany a ani politické hnutia*
- ch. nejedná sa o občianske skupiny*

Ďalej sa budeme zaoberať jednotlivými znakmi OOS. Hľadáme na ne zo všeobecného hľadiska, ale pre lepšie pochopenie sme vložili znaky do slovenského právneho prostredia.

a. sú to právnické osoby, ktoré sú formalizované. Jednotlivé druhy organizácií sú upravené v osobitných zákonoch. Každý zo zákonov stanovuje osobitné podmienky, splnením ktorých budú dané organizácie zaregistrované. Registráciou nadobúdajú postavenie určitej konkrétnej organizácie občianskej spoločnosti a zároveň sa stávajú právnickými osobami. Môžu vstupovať od rôznych záväzkov vo svojom mene a brať na seba zodpovednosť.

Existujú aj neformalizované občianske skupiny a organizácie. Nemožno si ich však zmýliť. Každá formalizovaná organizácia občianskej spoločnosti aby mohla vzniknúť, potrebuje byť zaregistrovaná na Ministerstve vnútra SR, sekcia verejnej správy, odbor vnútorných vecí.

b. *garantom ich vzniku je právo slobodne sa združovať*. Združovacie právo je zaručené v prvej vete čl. 29 ods. 1 Ústavy SR. Nasledujúca veta Ústavy konkretizuje toto právo. Hovorí o práve združovať sa v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach. Ako sme už uviedli, združovanie v tomto type organizácií sa nachádza v zákone 83/1990Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov. O ostatných druhoch organizácií občianskej spoločnosti sa Ústava nezmieňuje. V týchto prípadoch sa jedná o „osobitnú formu realizácie združovacieho práva, ktorá sa vykonáva na základe zákona č. 213/1997 v znení neskorších predpisov“⁸ (Svák, Cibulka, 2007)

Obsah práva na združovanie sa nekončí len založením v našom prípade organizácií občianskej spoločnosti. Je dôležité si uvedomiť, že je to len začiatok. Ono dovoľuje, aby založením vznikla osobitná skupina organizácií so širokými možnosťami realizácie. K obmedzeniu práva združovať môže prísť len v prípadoch, ktoré Ústava SR vymedzuje v článku 29 odseku 3.

1. len v zákonom stanovených prípadoch
2. len ak existuje legitímny dôvod (bezpečnosť štátu, ochrana verejného poriadku, ochrana práv a slobôd iných, predchádzanie trestnej činnosti)
3. konkrétny prípad obmedzenia združovacieho práva je potrebné posudzovať, či je toto obmedzenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti.

V tejto chvíli považujeme za potrebné poukázať na podstatnú skutočnosť súvisiacu s organizáciami občianskej spoločnosti. Hoci súvisí s predošlým textom nepriamo. Dôkaz, že tieto organizácie nemôžeme priradiť k obchodným spoločnostiam. Ako sa vyslovil Ústavný súd „zakladanie obchodných spoločností nemožno považovať za

⁸ Hoci sa autori zaoberajú len neziskovou organizáciou poskytujúcou všeobecne prospešné služby, máme za to, že sem môžeme priradiť aj ostatné organizácie občianskej spoločnosti.

výkon združovacie „politického“ práva v zmysle článku 29 ods. 1 ústavy, tak ako to tvrdil navrhovateľ, ale základného „hospodárskeho“ práva podnikat' a uskutočňovať podnikateľskú činnosť podľa čl. 35 ods. 1 Ústavy SR.“ (PL.ÚS 8/96; Svák, Cibulka, 2007)

c. *ich cieľom nie je vyvárať zisk, ktorý by sa mal prerozdeľovať medzi majiteľov.* Problematikou neziskových organizácií sme sa zaoberali v kapitole 1.2. Na tomto mieste uvedieme ešte raz, ako treba pozerat' na neziskovosť organizácií občianskej spoločnosti.

Neziskovosť neznamená, že nikdy nedosiahnu žiadny zisk, prípadne sa akýmsi spôsobom vyhýbajú zisku. Práve naopak, ako všetky subjekty pôsobiace v štáte aj OOS potrebujú z niečoho existovať.

Ako je to s podnikaním OOS?

Na prvý pohľad sa môže zdať, že podnikanie odporuje princípu ich neziskovosti. Toto tvrdenie potvrdzuje definícia podnikania v paragrafe 2 odseku 1 Obchodného zákonníka.⁹ „Podnikaním sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku.“ Podnikaním v tomto kontexte sa rozumie vstup do podnikateľského sveta s ponukou, čiže OOS vstupuje na trh s cieľom vymeniť ich službu za trhovú cenu. Snažia sa dosiahnuť zisk. Zároveň majú vopred dané ako s finančným príjmom naloží. Rozdiel od iných podnikajúcich subjektov je v tom, že dosiahnutý zisk musia investovať do svojej činnosti, programov, na ďalšiu podporu svojich aktivít. Musí sa investovať tak, aby slúžil na fungovanie a inováciu v prospech celej organizácie. Zisk je iba druhotným cieľom OOS, ktorý podriaďujú hlavnému účelu OOS – jej poslaniu. V praxi sa stretávame s problémom rozlišovania, ktoré príjmy OOS boli vytvorené v rámci hospodárskej činnosti v zmysle stanov OOS a smerujú k naplneniu poslania organizácie, a kedy už ide o príjmy z podnikateľskej činnosti v zmysle Obchodného zákonníka. Hranica medzi nimi nie je v legislatíve vymedzená. S podnikaním súvisia aj daňové a účtovné výhody patriace všetkým OOS vzhľadom na ich príjmy z iných zdrojov ako z podnikania, zisk alebo strata z podnikania nepodlieha daňovým výhodám

⁹ Zákon č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov

vôbec. Pri prekročení pomyselnej hranice (medzi hospodárskou činnosťou v rámci poslania organizácie a podnikaním), začatí podnikania pre vlastný prospech jej členov, strácajú daňové výhody svoj zmysel. A nemusíme potom rozlišovať medzi OOS a napríklad firmami.

Jednoducho povedané, pri delení zisku a jeho získavaní OOS platia rozdielne kritéria, ako je to v prípade iných organizácií pôsobiacich v spoločnosti.

d. majú súkromný a samosprávny charakter, čo znamená napríklad že:

- nie sú súčasťou štátneho aparátu
- čo však neznamená, že ich členom nemôže byť člen vlády alebo že sa nemôžu uchádzať o vládnu dotáciu
- upravujú ich súkromnoprávne predpisy
- fungovanie a chod organizácie si zabezpečujú sami
- volia si svojich zástupcov, ktorí vykonávajú kontrolu
- nepodliehajú za žiadnych okolností priamej kontrole vlády, sú nezávislé od vlády.

e. pracujú v nich aj dobrovoľníci. „Dobrovoľník je človek, ktorý bez nároku na finančnú odmenu, poskytuje svoj čas, svoju energiu, vedomosti a schopnosti v prospech iných ľudí alebo spoločnosti“ (Tošner, Sozanská, 2002, s. 35).

Dobrovoľníctvo nie je dodnes na Slovensku zakotvené v žiadnom platnom právnom predpise. Napriek tomu, je to jeden zo základných znakov OOS. Ide teda o určitú činnosť, ktorá je vykonávaná bez nároku na mzdu či odmenu. Mnohý dobrovoľníci by nemuseli súhlasiť s predošlou vetou. Hoci za svoju prácu nedostanú žiadnu finančnú odmenu, istú odmenu predsa len dostanú. Práca ako dobrovoľník zabezpečí značný rast osobnosti človeka a prináša cenné skúsenosti.

Najčastejšie oblasti, v ktorých sa využíva práca dobrovoľníkov je: ochrana životného prostredia, ochrana ľudských práv, sociálna a zdravotnícka oblasť, kultúrna oblasť, zahraničná dobrovoľná služba.

Mohli by sme zovšeobecniť, že každý jeden človek bol aspoň raz za život dobrovoľníkom. Musel predsa poskytnúť určitú formu pomoci svojim rodičom, susedom alebo v škole. Každodenne vykonávame činnosti, ktoré sú pre nás samozrejmé a nečakáme za ne odmenu. Bolo by nesprávne tieto činnosti stotožňovať

s dobrovoľníctvom. Hovoríme o dvoch rôznych pojmoch, ktoré si nemožno zamieňať. Dobrovoľná činnosť a dobrovoľnícka činnosť. Dobrovoľná činnosť je vlastný výkon dobrovoľnej pomoci, kým dobrovoľnícka činnosť sú aktivity spojené s organizovaním dobrovoľníckej činnosti.

Chýbajúca právna úprava v tejto oblasti spôsobuje nielen nechť organizovať dobrovoľnícke akcie ale aj klesajúci nezájum a neochotu pracovať ako dobrovoľník. Zložité je i vymedziť akými predpismi by sa mala riadiť práca dobrovoľníkov, aké pravidlá a povinnosti pre nich platia.

Rok 2001 bol vyhlásený Organizáciou spojených národov (OSN) za medzinárodný rok dobrovoľníkov. Návrh podala japonská vláda, aby aj takýmto spôsobom vzdala vďaku dobrovoľníkom z celého sveta, ktorí pomáhali odstraňovať následky zemetrasenia v Japonsku v roku 1995.

f. ich existencia je často závislá na príspevkoch, daroch a grantoch. Zdroj financovania OOS môžeme rozdeliť podľa (Rektořík, 2001) do štyroch hlavných skupín:

1. členské príspevky
2. príspevky štátneho, obecného a samosprávneho rozpočtu, fondov a nadácií (najčastejšie vo forme rôznych grantov)
3. dary od občanov a firiem
4. tržby z vlastnej činnosti

Každý z týchto zdrojov prichádza do OOS od inej skupiny platiteľov, hovoríme o viaczdrojovosti. Organizácia sa bude správať inak k svojim členom, od ktorých vyberá finančné príspevky a inak k darcom, ktorí jej poskytujú bohaté dary, inak ku klientom, od ktorých dostáva tržby. Úsilím OOS je čo najlepšie vychádzať so všetkými skupinami subjektov a jednať čo najefektívnejšie, aby potrebné prostriedky na svoju činnosť skutočne získala. Posledná spomínaná aktivita sa nazýva fundraising a je základným zdrojom financií OOS.

- g. nepatria sem cirkvi a ani náboženské spoločnosti*
- h. nepatria sem politické strany a ani politické hnutia*

ch. *nejedná sa o občianske skupiny* – máme na mysli rôzne zoskupenia občanov, vytvárané na základe slobody združovania. Ide o neregistrované združenia občanov.

Druhy OOS existujúce v SR, ktoré definujeme vzhľadom na samostatnú zákonnú úpravu a sú pre ne charakteristické znaky uvedené vyššie:

1. občianske združenia (zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov),
2. záujmové združenia právnických osôb (§ 20f až 20j Občianskeho zákonníka),
3. organizácie s medzinárodným prvkom (zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike v znení zákona č. 157/1989 Zb.),
4. neinvestičné fondy (zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení zákona č. 335/2007 Z. z.),
5. neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby (zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov),
6. nadácie (zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov).

4. Sektorové delenie spoločnosti

Bolo by príliš jednoduché zastrešiť celú ľudskú spoločnosť pojmom štáty sveta. Je jasné že štát by len ťažko zvládol plniť sám všetky funkcie, ktoré mu boli zverené spoločenskou zmluvou, dnes ústavou. Hoci jeho snaha organizovať tieto funkcie vydávaním noriem a zabezpečovaním určitých činností, nie je márna. Je veľmi dôležitá, ale na rozvoj demokracie a spravodlivosti to nepostačuje. Musí existovať aj iná forma, ktorá bude hájiť záujmy občanov ak to štát nebude považovať „za potrebné“. V tejto súvislosti chceme poukázať na pôsobnosť OOS. Nepôjde nám o funkciu, ktorú tu možno vyčítať, ale o tretí sektor, ktorý OOS vytvárajú.

Budeme sa zoberať aj medzi sektorovou spoluprácou. Stručne si načrtujeme model spolupráce a podrobnejšie sa zameriame na vzťah OOS a štátu. Vzťah s pohľadu OOS.

Na úvod si predstavíme jednu z teórií, ako mohli vzniknúť v spoločnosti tri sektory. Je to istá fikcia, ktorá v dnešnej dobe nemá žiadny význam. Napriek tomu považujeme za potrebné sa ňou zaoberať a na tomto mieste ju spomenúť. Jednoducho vysvetľuje vznik troch sektorov v spoločnosti. Pričom kladieme dôraz na prvotnú existenciu štátu a občianskej spoločnosti.

Modelové, teoretické delenie spoločnosti by mohlo byť na štát a občiansku spoločnosť. „V inštitucionálnej oblasti sa to premieta do pojmov vládne (štátne alebo verejné) a mimovládne (neštátne alebo súkromné) organizácie. Tri sektory sa mohli vytvoriť postupne tak že sa mimovládne organizácie rozdelili na tie, ktoré si občania zakladajú s cieľom dosahovať súkromný zisk a naplňajú tak svoje ekonomické záujmy, a na tie, ktorých účelom nie je dosahovanie zisku, ale na tie ktoré si občania zakladajú na plnenie iných cieľov, iných záujmov.“ (Ondrušek, 2003, s. 86).

Možno i z tohto dôvodu sa dnes delí spoločnosť na tri sektory:

Prvý sektor - sa nazýva verejný, štátny, vládny.

Druhý sektor - sa nazýva podnikateľský.¹⁰

Tretí sektor - sa nazýva jednoducho tretí sektor.

S pojmom tretí sektor sa stretávame často, ale s pojmami prvý a druhý ojedinele, skôr sa používajú ich prívlastky – štátny a podnikateľský.

Štátny sektor pozostáva z inštitúcií, ktoré sú zriadené a riadené osobitným zákonom (štátne orgány, štátne organizácie) a súčasne plnia funkcie štátu. V dnešnej dobe dochádza v rámci funkcií k decentralizácii, čiže k prenosu týchto funkcií na OOS alebo mnohé OOS plnia tie isté funkcie ako štátne inštitúcie.¹¹ V závislosti od vôle vlády, dochádza i k centralizácii funkcií štátnymi inštitúciami, ktoré sa snažia obmedziť vplyv OOS v štáte. Preto si myslíme, že silný tretí sektor v štáte má rozhodujúce postavenie pre uchovanie najvyššej miery demokracie.

Hlavným cieľom podnikateľského sektora je udržať svoje subjekty v najlepšej pozícii v podmienkach trhového hospodárstva. Ponúkať tovary a služby, o ktoré je mimoriadny záujem, uspokojovať tak potreby spotrebiteľov a zároveň aj svoje vlastné potreby. Jednoducho povedané ide o snahu dosiahnuť čo najväčší zisk, pri čo najmenších vynaložených nákladoch. Zisk využiť podľa svojej vlastnej vôle a zväčšiť svoj súkromný príjem.

Pojem tretí sektor nie je v slovenskom právnom poriadku zadefinovaný. Organizácie, ktoré zaraďujeme pod tento pojem, nie je možné taxatívne vymenovať. A to z viacerých dôvodov. Jednak pre chýbajúcu komplexnú právnu úpravu tretieho sektora a aj vzhľadom na neustále zmeny a vývoj jednotlivých typov korporácií, ktoré sem

¹⁰ „Prvý sektor je vyhradený pre ekonomiku. Druhý sektor reprezentuje štátna moc, sústava štátnych orgánov a organizácií, teda štátnych (vládných) inštitúcií. V treťom sektore pôsobia neštátne (mimovládne) neziskové organizácie... “ (Prusák, 2001, s. 50). Rozdiel v prívlastku prvého a druhého sektora, pre účely tejto práce nebude mať.

¹¹ Vytvárajú sa organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby, starostlivosťou o zomierajúcich, odbremeňujú nemocničné zariadenia

zaradujeme. OOS, ktoré sme si vymenovali v 2. kapitole v rámci sem bezpochyby patria. Ale z určitého hľadiska sem môžeme zaradiť aj profesijné a neprofesijné komory, osobitné dobrovoľnícke organizácie (napríklad Červený kríž), cirkvi a náboženské spoločnosti alebo aj politické strany a hnutia.

Aj v ekonomike sa stretneme s delením na sektory. Podľa charakteru výstupu poznáme: Primárny sektor – prvovýroba, napríklad ťažba nerastných surovín z prírody, ťažobný priemysel, charakteristický je vysokými investíciami a malou ziskovosťou, ide v prevažnej miere o verejný sektor.

Sekundárny sektor – druhovýroba, spracováva suroviny z prvého sektora, charakterizujú ho nízke investičné náklady a vysoká ziskovosť, ide o súkromný sektor.

Terciárny sektor – kultúra, školstvo, doprava, zdravotníctvo, môže byť verejným i súkromným sektorom.

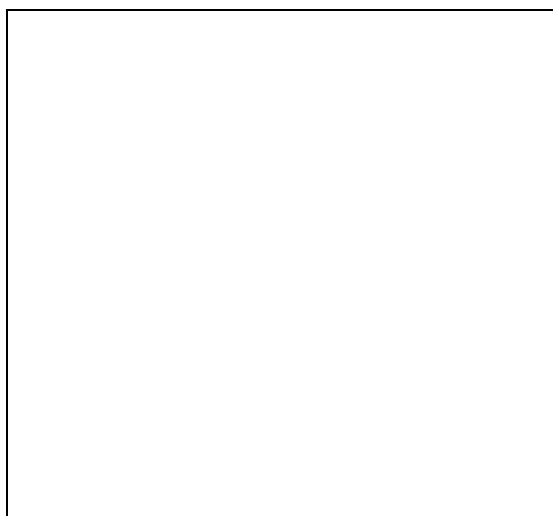
Kvarciálny sektor – masmédiá, telekomunikácia, výpočtová technika.

OOS by sme zaradili v tomto delení na sektory tiež do tretieho sektora. Hoci už nemôžeme hovoriť, že OOS vytvárajú tretí sektor. Skôr tvoria jednu z jeho častí.

Hoci v oboch deleniach OOS sa zaradujú do tretieho sektora, nie je to vždy pojem, ktorý by na ne jasne poukazoval. Myslíme si, že by bolo najlepšie zabudnúť na spájanie pojmu tretí sektor s OOS. Navrhujeme sa prikloniť k pomenovaniu sektor občianskej spoločností. Bolo by to tak jednoduchšie a prehľadnejšie.

4.1 Medzisektorová spolupráca

Sektory v štáte nie sú navzájom izolované, práve naopak. Medzi nimi je neustály kontakt, ktorý nazývame vzťahom i samostatná nezávislá existencia.

(Ondrušek a kol., 2000, s. 87)

Obrázok predstavuje vzťah sektorov v spoločnosti. Prelínajúce sa kružnice zobrazujú skutočne ideálny model vzťahov v štáte. Načrtávajú dostatočne veľký priestor na autonómne pôsobenie inštitúcií¹² a korporácií¹³ i spoluprácu dvoch alebo všetkých troch sektorov, je to ideálny model spoločnej existencie sektorov v demokraticky organizovanej spoločnosti.

4.2 Vzťahy štátu a organizácií občianskej spoločnosti

Zameriame sa na usporiadanie vzťahov medzi tretím a verejným sektorom. Predstavíme si dva typy modelov a vzájomných vzťahov. Práve tieto vzťahy sú pre

¹² Inštitúcia – orgán, úrad; súbor právne upravených vzťahov medzi ľuďmi. (Slovník cizích slov, 2006)

¹³ Korporácia – obchodná spoločnosť, akciová spoločnosť; združenie, spolok, spoločnosť. (Slovník cizích slov, 2006)

existenciu OOS veľmi dôležité. Rozpoznaním, do ktorého typu sa môžu OOS zaradiť v tej ktorej krajine, umožní prijímanie jednotnej legislatívy, poslúži aj ako vzor pre krajiny kde ešte nie je rozvinutý tretí sektor vybudovaný a na medzinárodnej úrovni, nebudú vznikať problémy s pohľadom identifikácie OOS.

Prvé delenie model: (Bullain, 2004; použité aj v Medzisektorová spolupráca na Slovensku, súhrnný materiál z realizácie programov v rokoch 2002- 2004, s. 15,16)

- a. sociálno-demokratický model, škandinávsky model
- b. liberálny model, angloamerický
- c. kontinentálny model
- d. vznikajúci model

- a. sociálno-demokratický model: v škandinávskych krajinách.

Organizácie pôsobiace v škandinávskych krajinách sú menšie a orientované na potreby členov, prevažujú vzájomnoprošpešné organizácie. Je v nich zapojených najviac dobrovoľníkov v Európe. Najčastejšie sa jedná o organizácie venujúce sa športom a kultúrnym aktivitám. Avšak v porovnaní s inými krajinami, v tomto type pôsobí menší počet nadácií.

Vzťahy vláda - OOS:

- Štát zabezpečuje väčšinu služieb, OOS len akoby dopĺňali čo štát nestíha
- Existujú tu jasné hranice medzi neziskovým a ziskovým sektorom
- Štát neprispieva na fungovanie OOS alebo iba minimálne
- Prakticky tu nie je možné nepriamo podporovať OOS (žiadne daňové úľavy).

- b. liberálny model – angloamerický : Veľká Británia, Írsko, USA

Pôsobenie veľkého množstva dobrovoľníckych organizácií, charakteristických svojou profesionalitou. Vysoká podpora týchto organizácií zo strany dobrovoľníkov i finančných príspevkov. Existujú tu aj mnohé neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby ale aj fondy a nadácie, ktoré poskytujú granty.

Vzťahy vláda – OOS:

- Štát zapája do služieb poskytovaných obyvateľstvu nielen OOS ale aj druhý sektor, v závislosti od zmlúv, ktoré uzavrie
- Môžeme hovoriť o existencii relatívne jasných hraníc medzi súkromným a verejným sektorom
- Verejné financovanie existuje ale len v nevyhnutnej miere
- Veľmi dobre upravené nepriame podpory zo strany štátu

c. kontinentálny model, napríklad v Nemecku, Rakúsku, Belgicku, Francúzku, Maďarsku

Tretí sektor charakterizujú „veľké a staré“ organizácie. Z hľadiska legislatívy, je to rôzne. V Holandsku je právny rámec tretieho sektora liberálny, ale vo Francúzku je zase reštriktívny. Podobne je to i s dobrovoľníctvom, v niektorých štátoch je populárne, inde nie. Hlavným princípom tretieho sektora je subsidiarita. Nadácie a združenia poskytujú rôzne služby i granty, venujú sa verejnoprospešným aktivitám.

Vzťahy vláda – OOS:

- OOS sú zapojené do poskytovania služieb zo strany štátu
- Prepojenie medzi štátom a OOS
- Vysoká miera verejného financovania i legislatívneho zabezpečenia
- Nepriama podpora na vysokej úrovni – existujú mnohé daňové výnimky a úľavy

d. vznikajúci – stredozemský model: Portugalsko, Španielsko, Grécko, Balkán

Tretí sektor je mladý, stále sa rozvíjajúci. Je charakteristicky dualistický, buď naviazaný na cirkev alebo sekulárny. Nie je rozvinutá dobrovoľnícka práca, ani darcovstvo. Rovnako i nadácie sú v štádiu vzniku a rozvoja.

Vzťahy vládu – OOS:

- Štát sa zatiaľ rozvíja a OOS s ním, učia sa ako zabezpečiť „blahobyť“ pre svojich občanov
- Skôr nižšia miera verejného financovania
- Spojenie štát, OOS a cirkevné organizácie
- Nepriama podpora sa zatiaľ len formuje

Iné delenie modelov vzťahov medzi štátom a tretím sektorom (Gidron, Kramer, Salamon; použité v Ondrušek a kol., 2000, s. 166).

Vzťah štátu a tretieho sektora sa v tomto modeli posudzuje vzhľadom ku konkrétnym službám, ktoré sú poskytované. Ide o sociálne služby¹⁴, z hľadiska financovania a ich priameho poskytovania.

- a. model dominujúceho štátu
- b. duálny model
- c. model spolupráce
- d. model dominujúceho tretieho sektora

- a. model dominujúceho štátu

Štát ma dominantné postavenie, nielen pri poskytovaní služieb, ale aj pri financovaní (štát hradí sociálne služby, prostriedky získava z daňovej povinnosti). Navyše, služby poskytujú štátni zamestnanci. V dnešnej dobe nájdeme takýto štát vo Švajčiarsku. Neziskové organizácie tu majú naozaj len minimálnu úlohu.

- b. duálny model

je to hybridný model. Do poskytovania i financovania sociálnych služieb sú zapojené oba sektory, štátny i neziskový. Tento model môže mať dve možné podoby.

1. neziskové organizácie poskytujú popri štáte tie isté služby, ale klientom, ktorým štát sociálne služby neposkytuje
2. neziskové organizácie poskytujú také služby, ktoré štát neposkytuje, čiže akoby dopĺňali služby poskytované štátom

Príkladom krajiny, v ktorej sa vyskytuje duálny model je Taliansko. Kedysi silne rozvinuté cirkevné neziskové organizácie, dnes sú vytláčané službami poskytovanými štátom a majú skôr doplnkovú funkciu.

¹⁴ Pod pojmom sociálne služby si treba predstaviť čo najširší význam. Máme na mysli zdravotnú starostlivosť, vzdelanie, výchovu a aj bývanie.

c. model spolupráce

Rovnako ako v predošlom modeli aj v tomto modeli poskytujú služby štát a neziskové organizácie. Ale s tým rozdielom, že v tomto modeli vzájomne spolupracujú. Obyčajne služby zabezpečujú neziskové organizácie a štát im poskytne potrebné financie. Opäť aj tu môžeme nájsť dve alternatívy, v závislosti od miery samostatnosti neziskových organizácií vo vzťahu ku štátu.

1. neziskové organizácie vykonávajú funkcie štátu bez akejkoľvek samostatnosti, čiže konajú tak ako im to štát prikáže, ide o spoluprácu vo veľmi úzkom zmysle slova
2. môžu mať aj vysokú mieru samostatnosti, samy sa rozhodujú o svojich službách, programoch, finančnej stránke. Hovoríme, že ide o spoluprácu partnerov.

Štátom, na ktorý presne spadá tento model je USA, ale aj Nemecko, kde štát sa snaží pomáhať drobným subjektom pri dosahovaní ich cieľov, čo presne zodpovedá spolupráci medzi štátom a neziskovými organizáciami.

d. model dominujúceho tretieho sektora

V poskytovaní aj vo financovaní služieb zohrávajú najväčšiu rolu neziskové organizácie. Možno ho vidieť v štátoch, kde je z náboženského alebo ideologického hľadiska odpor proti zásahom štátu do poskytovania sociálnych služieb.

4.3 Konkrétne o vzťahoch štátu a organizácií občianskej spoločnosti

„Dnes už nikto nespochybňuje, že štát má byť budovaný na demokratických princípoch a na rešpektovaní práva. Nikto nespochybňuje systém rozdelenia moci v štáte...i keď sa diskutuje na prehĺbení vzájomnej nezávislosti a rovnováhy. To čo začína byť predmetom diskusie, je otázka, aký silný má byť štát, teda aké funkcie má štát plniť pre svojich občanov.” (Woleková v Ondrušek a kol., 2000 , s. 155).

Od všeobecných modelov prejdeme k jednotlivým vzťahom, boli stručne načrtnuté i pri modeloch v predošlom texte. Načrtneme si vzťahy, ktoré sa formulujú funkciami medzi štátom a OOS. Predstavme si opäť model 3 prekrývajúcich sa kružníc. Vyberme si z neho dve, patriace verejnému sektoru a tretiemu sektoru. Pod plochou, kde sa prekrývajú si predstavme rôzne funkcie, ktoré tam aj reálne existujú, vzhľadom na ich spoločné pôsobenie v štáte.

Z citátu vyššie je zrejmé, že práve tieto vzťahy sa stávajú predmetom celoštátnej, teda i celospoločenskej diskusie. Tieto vzťahy sa zvyknú charakterizovať ako užšia alebo ako aj menej vzájomná spolupráca. Spoluprácu môžeme chápať v zmysle plnenia verejného záujmu v spoločnom projekte ale ja plnenia čisto obchodného záujmu. Môže ísť napríklad o podpis kontraktu na dodanie určitej služby organizáciou občianskej spoločnosti, za čo sa poskytne finančná kompenzácia. Na druhej strane, OOS v konaní pred Komisiou pre ľudské práva pôsobiacej pri Organizácii Spojených národov sa vyjadrujú ako je to s porušením základných ľudských práv z ich pohľadu. Správa OOS¹⁵ musí byť nezávislá od akéhokoľvek vplyvu štátu, inak by bolo zbytočné pôsobenie OOS v tomto procese.

Nasledujúca schéma asi najkomplexnejšie poukazuje na vzťah z pohľadu funkcií OOS a štátnej správy. Schému možno nájsť v (10 years in Nonprofit Statistics 1992-2002, použité v Medzisektorevá spolupráca na Slovensku z rokov 2002 a 2005).

¹⁵ Nazývaná ako shadow reports

Zameriame sa na jednotlivé druhy spolupráce, vychádzajúc z obrázku vyššie.

- *politická participácia*: odhliadnuc od hlavnej úlohy Národnej rady SR meniť a prijímať Ústavu a zákony, teda vytvárať akési legislatívne prostredie pre OOS, OOS zohrávajú v zákonodarnej oblasti dôležitú úlohu. Snažia sa ovplyvniť zákonodarcov použitím: petícií, kampaní, verejných zhromaždení a pod. Nezanedbateľná je i možnosť poslancov pri prijímaní zákonov konzultovať s OOS tieto zákony. Rovnako OOS môžu predkladať poslancom návrhy zákonov, ktoré poslanci môžu predložiť ako svoju poslaneckú aktivitu.
- *Vzdelávanie, konzultácie, odborná a metodická pomoc, výmena informácií a skúseností*: k tomuto bodu nie je čo dodať. Skôr si len priať aby sa čo najviac uplatňoval.

- *Prínos OOS*: vyplýva z účelu a potreby existencie OOS. Venovali sme sa mu v predošlých kapitolách a nemalo by sa nikdy naň zabúdať. Inak by mohlo nasledovať len zneužitie existencie OOS.
- *Nefinančná podpora*: vzhľadom na výhody OOS, plynúce pre štát, snaží sa podporovať ich existenciu aj inými prostriedkami ako financiami. Podporou napríklad dobrovoľnej práce, kde nekladie štát žiadne obmedzenia, zabezpečuje rozvoj fungovania OOS.
- *Finančná podpora*: tieto vzťahy sú nesporne dôležité. Zistilo sa, že fungovanie OOS bez dostatočnej finančnej podpory nie je často možné. A keďže aj štát si želá existenciu OOS musí zabezpečiť ich fungovanie (hlavne v oblasti sociálnych služieb). Rozlišujeme *priamu* a *nepriamu* finančnú podporu. Priama finančná podpora je poskytovaná prostredníctvom verejných rozpočtov. Nepriama prostredníctvom rôznych daňových úľav poskytovaných OOS.
- *Spoločné projekty, akcie, stretnutia*...ani tento bod nepotrebuje komentár. Má široké využitie a možnosti realizácie. Závisí od OOS ako od orgánov štátnej správy ako využijú predkladaný potenciál a budú organizovať najrôznejšie spoločné akcie, stretnutia a projekty.
- *Zmluvná dodávka služieb*: opäť je na oboch stranách ako sa dohodnú a zabezpečia služby, ktoré spoločnosť nevyhnutne potrebuje. Zmluvná dodávka služieb by zaistila istotu, že oba druhy služieb (ponúkané štátnymi organizáciami i OOS) budú mať zmysel existencie v jednom štáte.

5. Právny poriadok a organizácie občianskej spoločnosti

Korene právneho myslenia siahajú do starých rímskych dôb. V kapitole hovoriacej o právnom poriadku, nemôžeme vynechať delenie práva podľa neskoro-klasického právnika Ulpiana D 1,1,1,2: „Toto štúdium má dve základné časti, verejné a súkromné. Verejné právo sa vzťahuje na úžitok rímskeho štátu, právo súkromné na záujem jednotlivca, lebo niečo sa týka verejného úžitku, niečo súkromného“.¹⁶ (Blaho, 1997) Delenie práva na verejné a súkromné si zachovalo svoj zmysel a aktuálnosť i dnes. Budeme z neho vychádzať i v nasledujúcich riadkoch. Považujeme za potrebné neopomenúť i spôsoby zakotvenia úpravy OOS v právnych poriadkoch štátov.

OOS zaraďujeme do oblasti súkromnoprávnej. Vzhľadom na fakt, že vznikajúce OOS sú právnickými osobami, ktoré môžeme nájsť upravené v Občianskom zákonníku. A Občiansky zákonník je bezpochyby súkromnoprávnou normou. Dôležité je i zdôraznenie úžitku pre občanov, prípadne pre jednotlivca. OOS zväčša vznikajú nie preto, že tak určil zákonodarca ale preto, že ide práve o záujem jednotlivca. V súvislosti s týmto tvrdením je možné rozdeliť OOS na základe právneho dôvodu (titulu) ich založenia (Svák, Haňdiak a kol., 2002, s. 7):

- *súkromnoprávne*: sú založené zmluvou na základe Občianskeho práva,
- *verejnoprávne*: právnym titulom ich založenia je normatívny alebo individuálny právny akt štátneho orgánu.

Bolo by jednoduché rozpoznávať OOS na základe stanoveného právneho titulu a vždy ich zaradiť buď do súkromného alebo verejného práva. Podľa (Svák, Haňdiak a kol., 2002), na základe judikatúry štrasburských orgánov ochrany práva, je potrebné

¹⁶ „Huius studii duae sunt positiones, publicum et privatum. Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem: sunt enim quaedam publice utilia quaedam privatim.“ (Ulpian D 1,1,1,2; Blaho, 1997)

rozpoznanie aj ďalších znakov. Inštitúcia, ktorá je zriadená zákonom môže mať priznaný súkromnoprávny charakter.

Zaujímavý je i pohľad na OOS z hľadiska prospechu. Už sme vyššie uviedli, že ide tu o prospech občanov (prospech jednotlivca). V tejto súvislosti nachádzame slovné spojenie *verejná prospešnosť*¹⁷. Je zrejmé, že v prospech verejnosti by mali konať orgány verejnej moci. Ale prečo by nebolo možné preniesť konanie v prospech verejnosti aj na subjekty stojace mimo verejnú moc?

Nie sú známe žiadne obmedzenia prečo by neštátne subjekty občianskej spoločnosti nemohli konať v prospech verejnosti. Stačí ak sú schopné plniť svoje úlohy.

Prišli sme k záveru, že staré rímske Ulpianovo delenie práva na právo verejné a súkromné, delenie na základe prospechu štátu a prospechu jednotlivcovi je dnes prekonané. Verejná prospešnosť sa nespája už len so štátom a jeho inštitúciami. Skôr sa uprednostňuje presun vykonávania verejnoprospešných činností na OOS.

Pohľad na právny poriadok na Slovenku a jeho možnú zmenu do budúcnosti.

OOS môžu byť založené za účelom verejnoprospešným ale aj súkromno-prospešným. Vzhľadom na to, že súčasný slovenský právny poriadok nepozná takéto rozlišovanie, dochádza k zneužívaniu hlavne v čerpaní verejných finančných zdrojov a rôznych iných výhod napríklad v oblasti daní.

V budúcnosti by sa malo jasne stanoviť kritérium prospechu. Čo by znamenalo, že štát by nezasahoval do súkromnoprávnych organizácií a naopak poskytoval by podporu verejnoprospešným organizáciám. Najdôležitejšie je však jednoznačne určiť dané kritériá a vykonávať následnú kontrolu a takto predísť zneužívaniu.

Existujú rôzne prístupy úpravy OOS v právnych poriadkoch štátov¹⁸. Pri koncipovaní zákonov o OOS existuje:

¹⁷ Paragraf 2 ods. 1 zákona 34/2002 Z.z. o nadáciách hovorí, že nadácia je účelové združenie majetku, ktorý slúži na podporu verejnoprospešného účelu.

paragraf 2 ods. 1 zákona 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich verejnoprospešné služby, že nezisková organizácia je právnická osoba založená podľa tohto zákona, ktorá poskytuje všeobecne prospešné služby za vopred určených a pre všetkých používateľov rovnakých podmienok a ktorej zisk sa nesmie použiť v prospech zakladateľov, členov orgánov ani jej zamestnancov, ale sa musí použiť v celom rozsahu na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb.

¹⁸ Vychádzame z dôvodovej správy k zákonu 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby. Dôvodová správa sa zase odvoláva na projekt Medzinárodného centra pre neziskové právo z marca 1995, so sídlom vo Washingtone U.S.A.

- iba jeden zákon zaoberajúci sa právnou úpravou týchto organizácií. Nadácie, občianske združenia, politické strany vznikajú podľa jednej právnej úpravy. Napr. vo Veľkej Británii, v U.S.A.,
- samostatná právna úprava pre jednotlivé organizácie, je použitá i v SR.

6. Občianska spoločnosť

„Občianska spoločnosť je protikladom spoločnosti organizovanej vo forme štátu.“ (Prusák, 2001, s. 50). V nasledujúcich riadkoch sa bližšie oboznámime s občianskou spoločnosťou. Spojmom občianska spoločnosť. Chceli by sme docieľiť jeho hlbšiu analýzu. Je zrejmé, že ide o pojem fiktívny a skôr filozofický a právny.

Ako prvému sa používanie pojmu občianska spoločnosť pripisuje Adamovi Fergusonovi, ktorý v rozvoji priemyselného štátu videl zmenu vo feudálnom zriadení, čo prinesie hlavne slobodu jednotlivcom. Nevidel však rozdiel v pojmoch štát a spoločnosť. Tento rozdiel ako prvý načrtol vo svojom diele *Základy filozofie práva* Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Použil v ňom i pojem občianska spoločnosť. Môžeme povedať, že neskôr hegeloví nasledovníci charakterizovali pojem občianska spoločnosť vzhľadom na ich politickú príslušnosť: ľavicovo alebo pravicovo. V ľavicovom krídle sa stal základom buržoáznej spoločnosti Karla Marxa. V pravicovom smere sa stal základom pre všetky neštátne subjekty spoločnosti.

Historicky sa začiatky existencie občianskej spoločnosti v dnešnom slova zmysle datujú do obdobia 17. až 18. storočia, kedy sa Európe začal boj za zrovnoprávnenie stredného stavu.

Iné zdroje zase hovoria, že pojem občianska spoločnosť vznikol v 80. rokoch 20. storočia v súvislosti s "bojom" stredoeurópskych a východoeurópskych krajín proti komunistickým vládam. Alebo vznikol v súvislosti s "bojom" latinskoamerických krajín proti autoritatívnym režimom.

Vývoj občianskej spoločnosti v SR.

Na Slovensku je jasne ešte stále cítiť pozostatok socialistického chápania spoločnosti, ktorý pod štát začlenil súkromný sektor i občiansku spoločnosť a vylúčil akékoľvek práva a slobody, ktoré by mali prednosť pred štátom a nezáviseli by od štátu. Čiže existoval len jeden sektor – štátny. Štát riadil, zabezpečoval a kontroloval všetky sféry života ľudí. A z tohto ponímania dnes vyplýva snaha oddeliť občiansku spoločnosť od štátu. Očakáva sa neustála konkurencia a boj medzi nimi.

Postupne sa musíme naučiť, že občianska spoločnosť je neoddeliteľnou súčasťou štátu.

Definícia občianskej spoločnosti

Existuje mnoho prístupov k zadefinovaniu pojmu občianska spoločnosť. Vybrali sme na ukážku nám dostupné definície. „V pôvodnom liberalistickom poňatí bola občianska spoločnosť vnímaná ako súbor jednotlivcov a politických strán, ktorí vzájomne spolupracovali v rámci procesu kreovania štátnej moci.

Modernejšie chápanie občianskej spoločnosti je možné vo všeobecnosti vymedziť ako „sféru existencie človeka, kde štátna moc bezprostredne nepôsobí, ale ktorú upravuje. Ide o spoločenstvo plnoprávných, suverénnych občanov, ktorí sa môžu reálne a aktívne podieľať na tvorbe, realizácii a kontrole štátnej politiky, v ktorej sa uplatňujú demokratické princípy a mechanizmy.“ (Učená právnická spoločnosť, 38)

Ďalšia definícia občianskej spoločnosti, ktorú ako príklad uvádza londýnske ekonomické centrum pre občiansku spoločnosť znie: „občianska spoločnosť poukazuje na oblasť nevynútiteľných činností vykonávaných na zdieľanie spoločných záujmov, hodnôt. Pôsobia tu inštitúcie odlišné od štátnych inštitúcií, rodiny a obchodu a v praxi sú hranice medzi štátom, rodinou, obchodnými záujmami a občianskou spoločnosťou zložené, nejasné, sporné. Občianska spoločnosť zahŕňa v sebe rôzne miesta, osoby a inštitúcie, líšiace sa svojím stupňom formality, samostatnosti a právomoci.“ Následne daná definícia demonštratívne uvádza, aké organizácie pojem občianska spoločnosť zahŕňa. Napríklad ide o:

- registrované charitatívne organizácie,
- NGO,
- NPO,
- ženské spolky,
- organizácie založené na viere,
- profesionálne združenia,
- obchodné združenia,
- svojpomocné skupiny,
- združenia rôznych aktivistov,
- kluby (športové, sociálne, atď.)
- nadácie,

- spotrebiteľské organizácie,
- družstvá,
- kultúrne spolky,
- politické inštitúcie,
- súkromné dobrovoľnícke organizácie,
- náboženské organizácie,
- sprostredkovateľské organizácie pre dobrovoľnícky a neštátny sektor,
- environmentálne skupiny.

Bude existovať skutočná občianska spoločnosť?

Koncept občianskej spoločnosti, ktorý bol prezentovaný na konferencii Johns Hopkins International Fellows in Philanthropy v roku 1999 v Bangladéži. Ide o tip spoločnosti, do ktorej patrí rovnako štátny sektor ako aj privátny podnikateľský sektor a sektor neziskových organizácií. Všetky tri sektory tak vytvárajú skutočnú občiansku spoločnosť iba za predpokladu, že ako partneri navzájom spolupracujú, vzájomne sa dopĺňajú a vyvažujú svoje slabé stránky svojimi prednosťami.

7. Klasifikácia organizácií občianskej spoločnosti

Rozdelíme si OOS z rôznych hľadísk a prístupov.

Všetky OOS sú právnickými osobami a právnické osoby klasifikujeme okrem iného i podľa ich dominantného substrátu:

- *personálny substrát*, takéto právnické osoby sa nazývajú korporácie
- *vecný substrát, majetkový substrát* príkladom sú nadácie alebo neinvestičné fondy.

Podľa územného aspektu poznáme OOS:

- *medzinárodné*, napr. Greenpeace
- *národné*, napr. Strom Života
- *miestne*, napr. Združenie na záchranu Lietavského hradu

Podľa cieľa sa OOS rozlišujú na:

- *organizácie zamerané na prospech verejnosti*, nazývame ich aj verejnoprospešnými a ich základným cieľom je slúžiť celej verejnosti alebo jej väčšej časti
- *organizácie zamerané na prospech členov*, členské organizácie, ich cieľom je slúžiť skupinke ich členov

Ako sme uviedli v kapitole o právnom poriadku, v SR v súčasnej dobe toto delenie v právnom poriadku nepoznáme a oba druhy OOS majú rovnaké podmienky existencie. Jediným odlišovacím kritériom je, či ide o organizácie formálne registrované alebo neformalizované subjekty (kluby, spoločenstva a pod.).

Podľa úlohy, ktorú plnia OOS možno ich klasifikovať na organizácie venujúce sa (Filadelfiová, Dluhá, Marček, Košičiarová, 2004):

- Vzdelávaniu
- Poskytujúce sociálnu starostlivosť a služby
- Voľno časovým aktivitám
- Kultúre a umeniu

- Právnym otázkam
- Životnému prostrediu
- Dobročinnosti
- Zdravotnej starostlivosti a službám s tým súvisiacim
- Regionálnemu rozvoju a bývaniu
- Nadácie a fondy
- Športu
- Výskumu, analýzam, expertízam
- Rekreácii
- Iné aktivity

Ešte treba doplniť, že OOS sa zväčša nevenujú iba jednej úlohe. Spravidla kombinujú viaceré aktivity. Napríklad vzdelávacie aktivity s ochranou životného prostredia. Venujúce sa jednej aktivite (monotematické) sú spravidla organizácie, ktoré poskytujú sociálne služby alebo ich hlavnou úlohou je kultúra a umenie.

Podľa aspektu financovanie činnosti OOS možno deliť na (Majdúchova a kol, 2004, s.25):

- organizácie financované úplne z verejných zdrojov
- organizácie financované čiastočne z verejných zdrojov
- organizácie financované z vlastných príjmov, napríklad z podnikania
- organizácie financované z iných zdrojov, napríklad z darov, grantov a pod.

Podľa aspektu spolupráce môžeme deliť OOS na spolupracujúce s:

- OOS
- S inými organizáciami
- So štátnou správou
- S podnikateľskými subjektmi
- So samosprávou
- S jednotlivcami
- So školami, univerzitami

- Nespolupracujúce

Podľa cieľovej skupiny (Filadelfiová, Dluhá , Marček , Košičiarová, 2004):

- deti a mládež,
- dospelý,
- starší ľudia,
- rodiny s deťmi,
- ženy,
- Rómovia,
- Iné skupiny.

Klasifikácia *neziskových organizácií* podľa zakladateľa. Táto klasifikácia sa týka všetkých neziskových organizácií, nielen OOS (Filadelfiová, Dluhá , Marček , Košičiarová, 2004):

- *organizácie založené štátnou správou a samosprávou, rozpočtové a príspevkové organizácie*
- *organizácie založené súkromnou právnickou alebo fyzickou osobou, OOS*
- *organizácie, ktoré vznikli ako verejnoprávne organizácie zo zákona, napr. zdravotné poisťovne*

8. Záver

Na záver práce nám zostáva len konštatovať nádej, že práca splnila svoj cieľ. Snažili sme sa predložiť text, ktorý spája myšlienka vzťahu štátu a organizácii občianskej spoločnosti. Poukázali sme priamo na aspekty ich vzťahu. Zistili sme, že v dnešnej dobe nie je možné hovoriť o demokratickom štáte a úplne z neho vylúčiť sektor občianskej spoločnosti, a taktiež o sektore občianskej spoločnosti bez spolupôsobenia štátu. Budúcnosť znamená nevyhnutné vytvorenie dokonalej občianskej spoločnosti existujúcej v demokratickom štáte, čo je možné dosiahnuť jedine ich spoluprácou.

Snažili sme sa čo najviac venovať teórii neziskového, mimovládneho práva. Dôsledkom čoho je i podrobnejší výklad pojmov, druhov organizácií, ich znakov, teórie o občianskej spoločnosti. Zvolili sme si prístup postupného ozrejmovania a nakoniec práce sme zaradili rôzne všeobecné prístupy pri delení organizácií občianskej spoločnosti v štáte. Je to len záver tejto bakalárskej práce. Chceli by sme ponechať tému otvorenú, pretože je zrejmý každodenný vývoj v ich vzťahu.

Neustále sa meniace prostredie tretieho sektora¹⁹ sa snaží o jasnejšie definovanie postoja zo strany štátu, legalizáciu inštitútov, ktoré sa nevyhnutne spájajú s občianskym sektorom a právny poriadok ich nepozná. Nehovoriac o finančnej neistote organizácií, či naopak o veľkej finančnej prosperite a nedokonalosti právnej úpravy spojenjej s financovaním. Spomenieme ešte problematiku verejnej prospešnosti a obrovského množstva neregistrovaných klubov, skupín, nikým nekontrolovaných a štátom nepoznaných.

Pri písaní práce som našla mnoho problémov občianskeho sektora v Slovenskej republike, ale tiež som sa veľa naučila. Spoznala som bližšie právnu úpravu tretieho sektora a posunula som sa ďalej vo svojom neustálom hľadaní odpovedí na mnohé súvisiace otázky. Teraz mi ostáva len dúfať, že i ten kto si prečíta túto prácu, sa dozvie niečo nové a že ho podnieti k ešte hlbšiemu skúmaniu oblasti občianskej spoločnosti v štáte.

¹⁹ Napríklad, v Slovenskej republike prebieha diskusia k novému návrhu zákona o spolkoch a snaha prijatia Zákonníka neziskového práva.

Som presvedčená, že sektor občianskej spoločnosti má veľké predpoklady byť ešte významnejší ako je dnes. Nechcem podceniť jeho možnosti a preto dúfam, že i moja práca vnesie viac svetla k súčasnemu poznaniu organizácií občianskej spoločnosti pôsobiacich v demokratickom štáte.

Referencie

Použitá literatúra:

Bednařík A. a kol.: Vzdelávacie potreby Českého a Slovenského tretieho sektora. Partners for Democratic Change of Slovakia, Bratislava – Brno, 2001

Blaho P., Haramia I., Židlická M.: Základy rímskeho práva, MANZ a vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty, Bratislava 1997

Boguszak J., Čapek J., Gerloch A.: Teorie práva. ASPI, Praha 2004

Bullain N.: European Centre for Non-profit Law, Budapest 2004

Daráková A.: Základné aspekty fungovania neziskovej organizácie. Justičná revue č. 8-9, 2006 s. 1234-1240

Encyklopedický kol. autorov: Slovník cizích slov, KMa, s.r.o., Praha 2006

Filadelfiová J., Dluhá M., Marček E., Košičiarová S.: Poznávanie tretieho sektora na Slovensku. SPACE – Centrum pre analýzu sociálnej politiky, Bratislava 2004

Gidron B., Kramer R.M., Salamon L.M.: Government and the Third Sector in Comparative Perspective: Allies or Adversaries – separátny výtlačok

Majduchová H. a kol.: Neziskové organizácie. SPRINT, Bratislava 2004

Marček E.: Verejná prospešnosť. Legislatíva a prax. Nadácia otvorenej spoločnosti a Fórum donorov, Bratislava 2006

Marček E.: Verejná prospešnosť v zahraničí. Prehľad úpravy a skúseností. Prednáška, Bratislava 2006

Medzisektorová spolupráca. Legislatívna analýza. 1.slovenské neziskové centrum, Bratislava 2004

Moore P., Marček E.: Verejná prospešnosť- príklady z iných krajín. Nadácia otvorenej spoločnosti a Fórum donorov, Bratislava 2006

- Ondrušek D. a kol.: Čítanka pre neziskové organizácie. Centrum prevencie a riešenia konfliktov, Partners for Democratic Change of Slovakia, Bratislava 2003
- Ondrušek D. a kol.: Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie. Centrum prevencie a riešenia konfliktov, Partners for Democratic Change of Slovakia, Bratislava 2000
- Ottová E.: Teória práva. Heuréka, Šamorín 2006
- Projekt Medzinárodného centra pre neziskové právo, Washington D.C., U.S.A., 1995
- Prusák J.: Štát ako právna a politicky organizovaná spoločnosť. Prednáška PF TU 2005
- Prusák J.: Teória práva. PF. UK, Bratislava 2001
- Rektořík J. a kol.: Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. EkoPRESS, Praha 2001
- Scheinin M.: The Human Rights Committee, prednáška na Institute of Human Rights, Aabo Akademi, Turku 2007
- Svák J., Cibulka L.: Ústavné právo Slovenskej republiky. Poradca podnikateľa spol. s.r.o., Žilina 2007
- Svák J., Haňdiak P. a kol.: Právna úprava tretieho sektora na Slovensku. 1. slovenské neziskové centrum, 2002
- Tošner J., Sozánková O.: Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizáciách. Portál s.r.o., Praha 2002
- Verejnoprospešné organizácie s dôvodovými správami. Mračko M., Bratislava 1997
- 10 years in Nonprofit Statistics 1992-2002, Kozponti Statisztikai Hivatal, Budapest 2003

Zákony:

460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov

147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch v znení neskorších predpisov

213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov

34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov

513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

Internetové stránky:

www.partnerstva.sk

www.mvoservis.sk

www.jaspi.justice.gov.sk

www.changenet.sk